

הלכות לימי בין הזמנים

תוכן עניינים

- כשרות המטבח במקומות נופש • דיני טבילת כלים • דיני ברכת 'עושה מעשה בראשית' על ימים ונהרות, הרים ומדברות • דיני ברכה על קברי ישראל • דיני ברכת 'משנה הבריות' • דיני קריעה על מקום המקדש • שו"ת בהלכות תפילה • שו"ת בענייני כשרות • שו"ת בהלכות נטילת ידיים • שו"ת בדיני תפילת הדרך • שו"ת בדיני ברכת הגומל • שו"ת בהלכות שבת • שו"ת בעניינים שונים

כשרות המטבח במקומות נופש

שיש, ברזים וכיורים

שיש - יש להקפיד שהשיש יהיה נקי, ואז אפשר להניח עליו קדרות חמות וכדומה. אולם אוכל חם ללא כלי, אף אחר הנקיון אין להניח עליו.

ברזים - מעיקר הדין במשך השנה אפשר להקל להשתמש בהם ואין צורך להכשירם, והרובה להדר יפתח את ברז המים החמים, וישפוך מבחוץ מים רותחים, אך אין כל חובה לעשות כך.

כיורים - הכיורים המצויים בזמנינו ברובם עשויים מחרס, ומשום כך אין אפשרות להכשירם (שהרי כלי חרס אינו יוצא מידי דופיו לעולם), ולכן אין לשטוף בכיור כלים במים חמים בחום שהיד סולדת [40 מעלות צלזיוס], וכמו כן אין להניח בתוכו כלים כשהוא עם מים למשך 24 שעות שלא יהיה כבוש.

תנורים [תבניות ורשתות]

תנור - אפשר להשתמש בו ע"י שיכסה את המאכל בשני כיסויים, או ע"י שיפעיל את התנור על החום הגבוה ביותר למשך שעה, ואחר שעשה כן יכול לכסות את המאכל בכיסוי אחד.

תבניות התנור - התבניות מצופות בדרך כלל באמאיל, וניתן להכשירם על ידי שיכניסם למשך שעה לתנור המופעל על דרגת החום הגבוהה ביותר. אולם אם יש חשש שהשתמשו בתבניות אלו לטריפות, צריכים הם ליבון חמור, ומשום כך לא ניתן להכשירם.

בשעת הדחק אפשר להניח על תבניות התנור תבנית חד פעמית [דווקא כשידוע שתבניות התנור טבולות].

רשת התנור - אפשר להכשירה ע"י שיכניסה למשך שעה לתוך תנור המופעל על דרגת החום הגבוהה ביותר

[ואם מניח את האוכל על הרשת עצמה, או אפי' בהפסק נייר אפייה, ניתן להשתמש לאחר ההכשרה דווקא כשידוע שהרשת טבולה].

טוסטר אובן - אפשר להכשירו ע"י שיפעילו למשך שעה על דרגת החום הגבוהה ביותר.

מכשירים חשמליים

כירה חשמלית / קרמיות / אינדוקציה - מעיקר הדין מספיק שהן נקיות, ויש מהדרין לכסותן בנייר כסף אך אין חובה בכך.

מיקרוגל - יחמם בשני כיסויים אטומים [כגון שישים את האוכל בקופסא סגורה בתוך שקית קשורה]. ואם רוצה להכשירו, יעשה כדלהלן: לאחר 24 שעות שלא היה בשימוש יניח בתוכו כוס עם מים חמים ויפעילו עד שהמים יתאדו. יש המהדרים שאף לאחר ההכשרה הנ"ל, יחממו מאכלים רק כשהם מכוסים. **[יש לציין שבמיקרוגל שבבית, לכתחילה אין להשתמש בו לבשר וחלב, אף לא בשני כיסויים].**

צלחת המיקרוגל - אין להניח אוכל על הצלחת עצמה, אלא רק בתוך כלי מכוסה [כיסוי בשקית ניילון אינו מועיל באופן זה, אלא א"כ יטבול את הצלחת ללא ברכה].

מצנן/טוסטר לחיצה - לא מועילה לו הכשרה, ואין להשתמש בו.

קומקום חשמלי - מותר להשתמש בו ואין צורך להכשירו. ולענין טבילה: אם בעה"ב גוי - אינו חייב בטבילה, אך אם בעה"ב יהודי - חייב בטבילה, ואסור להשתמש בו בלא טבילה.

שימוש בכלי המטבח – מקומות נופש בארץ ישראל (בבעלות אינו שומר תורה ומצוות)

שולחנות

שולחן (כל סוגי השולחנות) - אם הוא נקי אפשר להשתמש בו כרגיל ואין צורך להכשירו.

כלי אכילה ושתייה

סכ"ם - אפשר להשתמש בהם רק לאחר הגעלה וטבילה.

כוסות זכוכית - אפשר להשתמש בהם בקר, אך צריכות טבילה.

כוסות פלסטיק - אפשר להשתמש בהם בקר ואין צורך להכשירם.

העשויים מפורצלן, וכן כלי זכוכית לדעת הרמ"א, וכן כלי פלסטיק יש מחמירים בהם שאין הגעלה מועלת בהם.

כלי מטבח

מקלף - אפשר להשתמש בו ואינו צריך לא הגעלה ולא טבילה.

קרב חיתוך - אפשר להשתמש בו אם הוא נקי, אך אין לחתוך עליו דברים חמים וחריפים.

מלחיה - אפשר להשתמש בה ואין צורך להכשירה, ואף אינה צריכה טבילה, ואם יש בה מלח יכול - לבזוק ממנה.

מנגלים

כל סוגי המנגלים - בבסיס אפשר להשתמש בלי כל חשש, אולם את הרשתות יש להכשיר על ידי ליבון חמור, וכיון שקשה לעשות להן ליבון חמור (כיוון שצריך שיאדימו) לכן אין להשתמש בהן, וצריך רשתות חדשות ולהטבילן.

רשת המנגל שהיא רב פעמית חייבת בטבילה אף בשימוש הראשון ואף אם משתמש בה פעם אחת ואח"כ זורקה (ולפי מה שמחמירים להגעיל כלים חדשים יניחנה על האש לכמה דקות). וראה לקמן [בדיני טבילת כלים] לעניין הנמצא במקום שאין מקווה סמוך, שיכול להפקיר את הכלי בפני ג' ולהשתמש בו פחות מיום אחד.

דיני טבילת כלים

(אזמרה לשמך גיליון 173)

אדם שנמצא במקום ללא אפשרות לטבול כלים, האם ישנה אפשרות להשתמש בכלי ללא טבילה?

אין היתר להשתמש בכלי רב פעמי ללא טבילה, אפילו בפעם הראשונה. אך יש להסתפק אם יש להקל להשתמש בכלי [לזמן קצר בלבד] ע"י שיפקירו בפני שלושה. ובאופן שבעל הכלי מפקיר, ואחר משתמש ללא כוונת זכיה - מהני אף לכתחילה.

מקור: מבואר בשו"ע (או"ח סי' שכ"ג ס"ז, יו"ד סי' קכ סט"ז) שאדם שיש לו בשבת כלי לא טבול, יכול להקנות את הכלי לגוי, ולחזור ולשאול אותו ממנו, וכך יכול להשתמש בכלי ללא טבילה. ומכך שלא כתב השו"ע שיכול להשתמש ע"י שיפקיר את הכלי בפני שלושה אנשים ויתכוון שלא לזכות בו בחזרה, יש להוכיח שאין הפקרת הכלי פוטרת מטבילה, ועי' שו"ת מהרי"ל דיסקין (קו"א סי' ה אות קלו) שהוכיח כן. אך יש לדחות שחד מתרי ותלת נקט השו"ע, ולמעשה היה נראה שעכ"פ מהני לפחות מיום אחד וצ"ע [ולכך לא נקט השו"ע עצה זו שאינה מועילה ליותר מיום אחד], אך יותר מכן אין יכול להשתמש בו ללא טבילה, אלא או ישליכנו לאשפה או יזכה בו ויטבלנו.

צלחות וכלי הגשה - אין להשתמש בהם ללא הגעלה וטבילה. וישנם כלים שאין הגעלה מועלת להם, כגון כלים העשויים מפורצלן, וכן כלי זכוכית לדעת הרמ"א, וכן כלי פלסטיק יש מחמירים שאין הגעלה מועלת בהם.

כלי מטבח

מקלף - אפשר להשתמש בו לאחר טבילה, ואין צורך בהגעלה.

קרב חיתוך - אפשר להשתמש בו אם הוא נקי, אך אין לחתוך עליו דברים חמים וחריפים.

מלחיה - מלחיה מזכוכית או מתכת צריכה טבילה (בלא ברכה, ואם מביאים אותה לשולחן, צריכה טבילה בברכה) לפני השימוש בה, אך העשויה מפלסטיק אינה צריכה טבילה.

פותחן - אינו צריך לא הגעלה ולא טבילה.

סקוצ' של טריפה - השימוש בו מותר רק במים קרים.

מנגלים

כל סוגי המנגלים - בבסיס אפשר להשתמש בלי כל חשש, אולם את הרשתות יש להכשיר על ידי ליבון חמור, וכיון שקשה לעשות להן ליבון חמור (כיוון שצריך שיאדימו) לכן אין להשתמש בהן, וצריך רשתות חדשות ולהטבילן.

רשת המנגל שהיא רב פעמית חייבת בטבילה אף בשימוש הראשון, ואף אם משתמש בה פעם אחת ואח"כ זורקה (ולפי מה שמחמירים להגעיל כלים חדשים יניחנה על האש לכמה דקות). וראה לקמן [בדיני טבילת כלים] לעניין הנמצא במקום שאין מקווה סמוך, שיכול להפקיר את הכלי בפני ג' ולהשתמש בו פחות מיום אחד.

מנגל חד פעמי - מנגל חד פעמי אינו צריך טבילה, אך בשימוש חוזר הרשתות צריכות טבילה.

שימוש בכלי המטבח במקומות נופש בבעלות גוי

(כיון שנשאר בבעלות גוי אין צריך טבילה)

כלי אכילה ושתייה

סכ"ם - אפשר להשתמש בהם אך צריך להגעילם, אולם אינם צריכים טבילה.

כוסות זכוכית - אפשר להשתמש בהם בקר, ואינם צריכים טבילה.

כוסות פלסטיק - אפשר להשתמש בקר בהם ואין צורך להכשירם.

צלחות וכלי הגשה - אין להשתמש בהם בלא הגעלה, וישנם כלים שאין הגעלה מועלת בהם, כגון כלים

האם מכונת פופקורן / ברד / שתיה / סוכר / קפה וכד' שבחניות צריכות טבילה?

מכונת סוכר וכן מכונת קפה וכן מכונת ברד וכן מכונת פופקורן, שהמוכר מכין/מוזג עבור הלקוחות, יש לטבול בלי ברכה, וקשה לסמוך על המקילים שזה נחשב כלי סחורה.

אדם המתארח בבית מלון/צימר, וכן כלים/מיחמים בבתי חולים, וכן מכונות קפה ברחוב - האם כיון שהבעלים אינו משתמש בהם לצורך סעודה הם נחשבים כלי סחורה הפטורים מטבילה?

יש לטבול ללא ברכה, ואין להשתמש ללא טבילה, והמיקל בזה בשעת הדחק אין מוחין בידו.

האם מותר לאכול במסעדה או באולם שמחות שלא טבלו את כליהם?

אסור להשתמש (ואם כבר מילאו לו בצלחת, יש לדון להקל לאכול בכפית חד פעמית, דחשיב כריקון, ויל"ע).

האם ניתן לטבול כלים באגם שיש בו ארבעים סאה? מותר לטבול כלים באגם טבעי, אך לא באגם מלאכותי.

דיני ברכות הראייה (סי' רכז, רבנ"ה)

דיני ברכת 'עושה מעשה בראשית' על

ימים ונהרות, הרים ומדברות (אזמרה לשמן גיליון 58)

הרואה את הים התיכון, או את ים סוף, או את הכנרת - מברך 'עושה מעשה בראשית'. ובתנאי שלא ראה את הים במשך שלושים יום, אך אם ראה אינו מברך, ואף שלא בירך בשעת הראיה הראשונה. לפיכך אדם שראה את הכנרת, בין אם בירך ובין אם לא, אינו מברך שוב על הים התיכון בתוך שלושים יום, וכן להפך.

הרואה את ים המלח אינו מברך כיון שיש ספק האם נוצר בעת בריאת העולם, או שנוצר רק בשעת הפיכת סדום כאשר אשת לוט הפכה לנציב מלח (והם שני פירושים ברש"י בראשית פרק יד'). **הרוצה לברך** - יסתכל על מדבר יהודה ואז יוכל לברך ולפטור את שניהם - את המדבר ואת הים, מפני שעל שניהם מברכים 'עושה מעשה בראשית'.

הרואה את הירדן אינו מברך 'עושה מעשה בראשית' כיון שיש חשש שהוסט ממסלולו במשך השנים ואינו זורם במקום בו נוצר בעת בריאת העולם.

על הרים וגבעות אין מברכים 'עושה מעשה בראשית' אלא על הר גבוה מאד שנפש האדם מתפעלת בראייתו, כגון הרי אלפים וכדו'. **על החרמון** מסתבר שיש לברך.

שו"ת בדיני ברכת הים

האם הנוהגים כדעת השו"ע גם נוהגים בברכות אלו?

כן (שו"ת חיים שאל סי' לט אות ט).

הגיע לים. עד מתי יכול לברך 'עושה מעשה בראשית'?

כל עוד שנמצא שם ולא הלך וחזר - יכול לברך.

האם אדם שטס מעל הים יברך 'עושה מעשה בראשית' על הים?

כן.

האם אדם שרואה את הים או את הכנרת בלילה יכול לברך?

אם רואה ברור - יברך, אך אם אינו רואה ברור, לא יברך [ולכן הרואים את הים בצורה מטושטשת כפי שרואים ממקומות גבוהים בבני ברק, לא יברכו]

האם מברכים 'עושה מעשה בראשית' בראיית מפלי הניאגרה?

כן.

דיני ברכה על קברי ישראל

הרואה קברי ישראל מברך ברכת 'אשר יצר אתכם בדין'. ובתנאי שלא ראה בית קברות אחר בשלושים יום האחרונים, אך אם ראה אינו מברך, ואף אם לא בירך כשראה בפעם הראשונה.

לכן מי שיצא מבני ברק לירושלים וראה ביציאתו את בית הקברות ולא בירך, הפסיד את הברכה, ושוב אינו מברך כשעובר בסמוך להר המנוחות.

גם על קברי צדיקים מברכים ברכה זו, אך אין מברכים אותה על קבר אחד, רק על כמה קברים הנמצאים יחד.

נוסח הברכה המתוקן והמבורר: בא"י אמ"ה אשר יצר אתכם בדין, וזן אתכם בדין, וכלכל אתכם בדין, והמית אתכם בדין, ויודע מספר כולכם ועתיד להחיותכם ולהקימכם בדין לחיי העולם הבא, בא"י מחיה המתים (ספר בית דוד).

שו"ת בענייני בתי קברות

האם מעוברת יכולה ללכת לבית קברות?

לצורך (כגון ביארצייט או לקברי צדיקים) - יכולה ללכת, ותקפיד שלא לגעת בקברים (אין מקור קדום למנהג זה).

האם אשת כהן מעוברת יכולה ללכת לקברי צדיקים?

יכולה ללכת אף אם יודעת שיש לה בן (מג"א יו"ד סי' שמ"ג).

האם יש מצוה לעלות על קברי צדיקים?

הבגדים הטעונים קריעה

ציצית וגופיה לא קורעים.

החליפה והחולצה: לדעת השו"ע חיוב הקריעה בכותל שווה לחיוב קריעה על פטירת אב ואם, ולכן צריך לקרוע גם את החליפה וגם את החולצה (אך לא את הציצית והגופיה). אך המנהג כדעת הראב"ד **שקורעים רק את הבגד העליון**, ולכן אם בזמן הקריעה לובש חליפה, עליו לקרוע את החליפה, ואם הוריד את החליפה קורע את החולצה. (לכתחילה יוריד את החליפה לפני שרואה את העיר העתיקה או את הכותל, ובדיעבד אף לאחר שראה, יכול להוריד ולקרוע את החולצה).

רבים מבני עדות המזרח נהגו לקרוע את החולצה אף כשלבושים בחליפה. ויותר נכון להוריד את החליפה לפני שקורע את החולצה, ואז אפשר ללבוש שוב את החליפה.

דיני הקריעה

לכתחילה יש לקרוע **בצידו השמאלי** של הבגד, אך אם זה לא מתאפשר, יקרע בצד ימין.

ניתן להתחיל את הקריעה עם סכין או מספריים, ואפשר גם להתחיל לקרוע בבית, **ולהמשיך לקרוע בידיו** כשרואה את העיר העתיקה והכותל.

צריך לקרוע מעומד. הקורע מיושב לא יוצא ידי חובה.

מתחיל לקרוע מהצווארון לכיוון מטה קרע באורך 10 ס"מ, ובשעת הדחק יכול לקרוע גם שלא מהצווארון אלא בשפת הבגד מתחתיו. יתחיל את הקריעה באמצעות כל כלי חד (גם עט וכדו'), ואחר שקרע את השפה ימשיך את הקריעה ביד.

יכול להחליף לבגד אחר מיד לאחר הקריעה או ללבוש חליפה מעל הבגד הקרוע.

המחויבים בקריעה

קטן אינו קורע.

נשים מחויבות בקריעה, וילבשו שני בגדים ויקרעו את הבגד העליון. לאחר הקריעה ניתן להוריד את הבגד הקרוע או לחברו בסיכת ביטחון.

אופנים הפטורים מקריעה

אם לובש חליפה וחולצה שאינם שלו אלא שאולים מחברו פטור מקריעה, **אך נכון שלא לעשות כן אלא לקרוע.**

המקנה בגדו לחברו ע"י קנין סודר וחברו משאיל לו את הבגד ואומר מפורש "איני מסכים לך לקרוע את הבגד", אין זה פשוט שפוטר מקריעה.

אף שיש שכתבו שאין בזה מצוה, להלכה נראה שיש בזה מצוה.

מקור: (פתחי תשובה יו"ד שעב' ס"ק ב' בשם שו"ת בתי כהונה ח"א סי' כג', וכן בשו"ת פרי הארץ סימן ז' שאין בזה מצוה, אבל במנהגי מהרי"ל מבואר שיש בזה מצווה. ועיין בית יוסף או"ח תקסח', מנחת אליעזר חלק ג' קונטרס שיעורי מנחה).

האם יש בעיה ללכת ולהתפלל בבית קברות בלילה? והאם קברי צדיקים שונה?

בין בקברי צדיקים ובין בסתם קברים - אין איסור ללכת בלילה, אך תהילים אומרים רק אחרי חצות, אלא אם כן זה עבור חולה שאז אפשר לומר תהילים לפני חצות, וי"ג מידות אחר חצות.

מה הזמן המובחר לתפילה על קברי צדיקים?

ערב ר"ח, יום טו' לחודש, ערב ר"ה, ערב יו"כ, יום פטירתו של הצדיק (סי' תקפ"א, תר"ה, אור צדיקים ענף ד' פרק ה').

דיני ברכת 'משנה הבריות'

ברכה זו אינה מצויה כ"כ כיון שאין מברכים על בעלי חיים אלא אם כן לא ראה פיל או קוף מעולם (עי' סי' רכה וסו"ס רכד).

מי שלא ראה מעולם, יברך בשם ומלכות 'ברוך אתה... משנה הבריות'.

אם רואה פיל וקוף יחד יברך פעם אחת על שניהם, אך אם רואה פיל או קוף לחוד, יכוון שלא לפטור את השני ואז יברך פעמיים.

אין מברכים על ינשוף - כיון שיש ספק בברכה זו.

דיני קריעה על מקום המקדש

אם לא ראה את העיר העתיקה או את מקום המקדש שלושים יום, חייב לקרוע.

לכתחילה יש לקרוע קריעה נפרדת בעת שרואה את ירושלים העתיקה, ולכן הרואה את חומת העיר העתיקה בצד המזרחי צפוני בין שער האריות לשער שכם - קורע [אבל ראיית שאר חלקי החומה, אין בהם חובת קריעה]. אף מי שקרע בעת שראה את ירושלים, עליו לקרוע שוב בעת שרואה את מקום המקדש [ואפשר לקרוע את אותו הבגד, כדלהלן].

המקל שלא לקרוע על ראיית ירושלים, אי אפשר למחות בו, וכשיקרע בכותל יכוון בקריעתו לצאת ידי קריעה אף על ירושלים. ונכון שאדם שלא קורע על ירושלים, לא יסתכל על העיר העתיקה עד שמגיע לכותל, ואז יקרע על שניהם.

בחור שבגדיו שייכים לאביו, ואביו אינו מסכים שיקרע פטור מקריעה, אך אין נכון שאביו יקפיד על כך.

הימים בהם לא קורעים

שבת, יום טוב וחול המועד.

סדר ונוסח הקריעה

לפני הקריעה על העיר העתיקה יאמר "ערי קדשך היו מדבר ציון מדבר היתה ירושלים שממה", ויאמר עוד "כלה השם את חמתו שפך חרון אפו ויצת אש בציון ותאכל יסודתיה", ויקרע.

אם רואה את המסגד, יאמר "בית גאים יסח השם ויצב גבול אלמנה".

כשרואה את מקום המקדש ישתחוה כנגדו ויאמר "בית קדשנו ותפארתנו אשר הללך אבותינו היתה לשרפת אש וכל מחמדינו היתה לחרבה", ויברך בלי שם השם אך עם מלכות, בנוסח "**ברוך אתה מלך העולם דיין האמת**". אחר הברכה יאמר "כי כל משפטיו צדק ואמת, הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט, אל-אמונה ואין עול צדיק וישר הוא, ואתה צדיק על כל הברא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו".

אחר אמירת הפסוקים הללו – יעמוד ויקרע טפח (10 ס"מ) מהצווארון השמאלי כלפי מטה [אם כבר קרע כשראה את העיר העתיקה, ירחיק שלוש אצבעות שהם 7.2 ס"מ, ויקרע שוב טפח (10 ס"מ)], ויאמר פרק ע"ט מתהילים בכוונה עצומה, ויבכה ויעורר ליבו להתאונן ולהתאבל ולדאוג על חורבן בית המקדש כמי שמתו מוטל לפניו. כאמור, לאחר הקריעה יכול להחליף את הבגד הקרוע או ללבוש מעליו בגד אחר.

שאלות המתעוררות בימי בין הזמנים

שו"ת בהלכות תפילה (אזמרה לשמך גיליון 153)

סדר הקדימויות לאדם הנמצא בדקות האחרונות לפני סוף זמן תפילת שחרית:

א. תפילה בזמנה קודמת לתפילה בציבור (משנ"ב מ"ו סקל"ב).

ב. ברכות ק"ש בזמן קודם לשמו"ע בזמנה (משנ"ב ס"י ע"א סק"ד).

ג. ברכות ק"ש ושמו"ע בזמנה קודם לברכות השחר וברוך שאמר וישתבח.

ד. תפילה בזמנה קודם להנחת תפילין בק"ש ושמו"ע (עיין מ"ב ס"י כ"ה סקי"ד, מ"ו סקל"ג, נח סק"ה).

התעורר משנתו והיה צריך לעמוד להתפלל, ונמנע עוד מעט וחזר והתעורר וחזר ונרדם כמה פעמים, ולבסוף נרדם עד שעבר זמן תפילה האם יכול להתפלל תשלומין?

אף שהיו כפשיעה, עליו להתפלל תפילת תשלומין כיון שאינו מזיד (סי' קח ס"ח, אזמרה לשמך גיליון 121).

הלך לישון בשעה מאוחרת וידע שלא יקום בזמן לתפילה [אף שעפ"י דין אסור ללכת לישון], ואכן הוא לא התעורר לתפילה, האם יכול להתפלל תשלומין?

אף שפשע בזה שהלך לישון, בכל זאת אינו נחשב מזיד ולכן יתפלל תשלומין (שם).

אדם שצריך לעלות לטיסה מוקדם בבוקר ממתני יכול להתפלל שחרית?

בשעת הדחק גדולה, יתחיל להתפלל בעלות השחר השני (- 72 דקות קודם הנץ) עד ישתבח, לאחר ישתבח (קודם 'יוצר אור') ימתין לזמן ציצית ותפילין (- שעה קודם הנץ, ויש מחמירים 50 דקות קודם הנץ), יניח טלית ותפילין וימשיך עד סוף התפילה (סי' פ"ט).

האם מברכים ברכות השחר וברכת המפיל במטוס?

אם ישן שנת קבע על מושבו מברך את כל הברכות כמו בשנת לילה רגילה, ואם לא – בבוקר לא יברך ברכות התורה וגם לא 'אלוקי נשמה' ו'המעביר שינה' (סי' רל"ט, סי' מ"ז ס"ק כ"ח, סי' מ"ו ס"ק כ"ד).

האם מותר לצאת לטיול למקום שאין בו מניין?

צריך לצאת למקום שיש בו מנין (סי' צ' ס"ק נג).

אדם שיש לו מניין במקום מרוחק, האם מחוייב לטרוח בשביל להתפלל במניין?

אם יכול להגיע לאותו מקום תוך 18 דקות [הליכה, ואם יש לו רכב, נסיעה] – עליו ללכת לאותו מניין. יותר מכך – פטור.

[אמנם, אם הוא בדרכו ליעד מסוים (כגון באוטובוס), ותוך 72 דקות הוא יגיע למקום שיש מניין – עליו להמתין עד שיגיע לאותו מניין (סי' צ' ס"ע טז)].

האם מטיילים הנמצאים בטיול בפארק ועומדים לתפילה אומרים 'תחנון'?

יאמרו תחנון מבלי ליפול על פניהם (רמ"א סי' קל"א סעיף ב).

אדם שעומד להתפלל ואינו יודע היכן ירושלים [מזרח]. מה יעשה?

די בכך שיכוון לבו לאביו שבשמיים (סי' צד).

האם יהודי שאינו שומר תורה ומצוות מצטרף למניין?

אם בפני רב חשוב הוא לא יחלל שבת – אפשר להקל.

אדם המעוניין לאכול לחם, ואין לו בקרבת מקום מים, מה יעשה?

מעיקר הדין - אם אין מים בכל האזור (18 דקות הליכה, ואם יש לו רכב, אזי 18 דקות נסיעה) - יכול לברך 'המוציא' ולאכול את הלחם עם כפפות, או שיעטוף ידיו בשקית [ולא כפי שרבים טועים וסוברים שדי שעוטף את הלחם, וזה אינו].

אם הוא בדרכו ליעד מסוים (כגון באוטובוס), ותוך 72 דקות הוא יגיע למקום שיש מים - עליו להמתין עד שיוכל ליטול ידיים כדיון.

האם מותר ליטול ידיים בחדר שיש בו שירותים?

מותר ליטול בחדר זה לכתחילה ובלבד שינגבם בחוץ. אמנם, אין ליטול בחדר זה נטילת ידיים לסעודה (סי' ד ס"ק מ, חזו"א סי' יז).

שו"ת בדיני תפילת הדרך (או"ח סי' קי)

הנוסע מעיר לעיר, באלו אופנים צריך לומר תפילת הדרך?

הכלל הוא שאם יש בין הערים 4.6 ק"מ בלי מקום ישוב - יש לברך. את הברכה יש לברך אחר שיצא מהעיר לגמרי (דהיינו שאין בתי מגורים לידו כלל). בני ספרד מברכים רק אם הנסיעה אורכת לפחות 72 דקות.

אמר תפילת הדרך ללא 'ותחזירנו לשלום' אף שהיה בדעתו לחזור, האם צריך לומר שוב תפילת הדרך בחזור?

לא.

האם אומרים תפילת הדרך במטוס?

כן, ויאמרה לאחר שהמטוס מתנתק מהקרקע [ואם התחייב בתפילת הדרך בדרכו לנמל התעופה, יאמר אז ויכוון לפטור אף את הטיסה].

שו"ת בדיני ברכת הגומל (או"ח סי' ריט)

מתי ואיך מברכים 'הגומל' אחרי טיסה?

צריך לברך בפני עשרה, ובתוך שלושה ימים לטיסה. נהוג לברך בפני ספר תורה אחר עליה לתורה, אמנם אין להמתין יותר משלושה ימים בשביל לחכות לספר תורה.

אם אין עשרה לברך בפניהם בתוך שלשה ימים - יש להמתין שהיה עשרה עד שלושים יום, ואם יודע שלא יהיו עשרה עד שיעברו ל' יום - יש לברך מיד בלי עשרה.

יש נוהגין שנשים אינן מברכות הגומל, ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד.

האם מברכים 'הגומל' גם לאחר הטיסה בהלך וגם בחזור, או רק בחזרה לארץ?

האם מותר לצאת לדרך בשעה מוקדמת לפני תפילת שחרית כדי להימנע מפקקים, ולהתפלל כשיגיע ליעד?

צריך לדאוג להתפלל קודם שיצא, או לצאת לדרך לפני עלות השחר. אם לא הספיק, מותר לצאת ויברך ברכות השחר קודם שיצא (סי' פט סע' ג).

האם מותר לצאת לדרך מחוץ לעיר לפני תפילת מנחה ומעריב?

אם יודע ודאי שיגיע למקומו, ויש שם מנין - אין איסור (עי' משנ"ב סי' פט ס"ק יט, שו"ע הרב ס"ד, אزمרה לשמך גליון 186).

שו"ת בענייני כשרות

בקניית פירות וירקות וביצים בחו"ל, על מה צריך להקפיד?

פירות וירקות - יש לבדוק שאינם מגיעים מהארץ (די בכך שאין מדבקה שזה מיובא מהארץ), וכן לבדוק מתולעים. ביצי תרנגולת - אינן צריכות הכשר [אך ביצים מבושלות אסורות משום בישולי עכו"ם].

מה הדין בפת עכו"ם היום?

בזמננו פעמים רבות יש בפת חומרים אסורים ממש [כגון חומר אמולספייר], ואין להקל בזה כלל.

האם אפשר לקנות בירה ללא כשרות, בארץ ובחו"ל?

בירה המיוצרת בארץ ואין בה טעם - מותר.

בחו"ל (כשאינן טעם): בקיץ מותר, אך בחורף יש חשש של איסור חדש (יו"ד סי' רצ"ג, או"ח סי' תפ"ט ובבאה"ל).

האם מותר לשתות קפה שהוכן ע"י דרוזי?

קפה ללא טעם נוסף אינו צריך הכשר, ואין בו בעיה של בישולי עכו"ם (חכמ"א כלל ס"ו ופת"ש יו"ד קיד' סק"א).

המעוניינים להשאיר בשר כשר במקרר ציבורי. כיצד ישאירוהו מבלי להיכשל ב'בשר שנתעלם מן העין'?

יעטפו את הבשר בניילון נצמד, ויחתמו על הניילון במקום החיבור [באופן שניתן לזהות את קרעו את הניילון].

שו"ת בהלכות נטילת ידיים

האם אפשר ליטול ידיים במי הים התיכון/המלח, ומה מברכים?

אפשר ליטול ידיים לכתחילה בטבילת ידיים במי הים, אך אי אפשר למלאות מהם בכלי וליטול אם אינם ראויים לשתיה.

הנוטל ידיו בטבילה במי הים, להלכה מברך 'על נטילת ידיים', ולא 'על טבילת ידיים' (סי' קנט, חזו"א סי' כג).

יש לברך גם בהלוך וגם בחזור, אך על חניית ביניים אין לברך (סי' ריט ס"ק א).

האם מברכים 'הגומל' על מעבר יבשתי בין מדינות (כגון שעובר את הגבול לסיני, או שעובר משויץ לאוסטריה)?

לא מברכים 'הגומל', אך באופנים שונים יש לברך תפילת הדרך.

האם מברכים הגומל לאחר הפלגה בים?

אף שמן הדין היה לברך גם על הפלגה קצרה, נהגו לברך רק על הפלגות ארוכות של כמה ימים.

שו"ת בהלכות שבת

זוג המתארח בבית מלון, ואסור להדליק נרות בחדרם ובחדר אוכל, אלא רק בלובי או בפתח חדר האוכל, היכן תדליק האשה נרות שבת?

אם אור הנרות מאיר למקום האכילה או למקום השינה - תוכל להדליק. ואם לא, תדליק את החשמל בחדר שבו אוכלים או ישנים, ותאכל כזית מזונות וכדו' סמוך לאור הנרות ובכך תוכל להדליק שם בברכה (אזמרה לשמך גיליון 158).

האם מותר לשכב בשבת על ערסל המחובר לעץ?

אם מחובר לעץ עצמו - אסור, ואם מחובר ליתד המחובר לעץ - אם העץ מתנועע מחמת הערסל, אסור. ואם אינו מתנועע - מותר (ס' של"ו סי"ג ומ"ב ס"ק ס).

האם אפשר לטלטל בשבת במקום שאין בו עירוב ילד קטן שיכול ללכת בכוחות עצמו אבל כעת הוא עייף?

מותר לתת לו יד כשהולך בעצמו, אבל אין לסומכו או לשאתו ביד או בעגלת ילדים. וע"י גוי - מותר (סי' שח סע' מא).

האם מותר להרים כיפה שנפלה בשבת ברחוב ללא עירוב?

ירים ויניחנה מיד על ראשו ולא ילך הלאה בעוד שמחזיק הכיפה בידו, כיון שבמקום שאין עירוב אסור להעביר ארבע אמות (במקום המוגדר כרמלית, או חצר שאינה מעורבת), אך להגביה ולטלטל בתוך ד' אמות, מותר.

האם מותר לטלטל משקפי ראייה בשבת במקום שאין עירוב?

כיוון שבימינו המשקפיים מהודקות - מותר (עי' משנ"ב סי' שא סקמ"ד שאוסר, ובימינו זה שונה).

שו"ת בעניינים שונים

הגיעו ללינה בצימר ורואים שאין בו מזוזה. האם מותר לישון שם?

כיון שהמגורים במקום אינם מיועדים לזמן ארוך אלא לזמן קצר, דינו כ'אכסנאי' ופטור ממזוזה, ויש שמסכמים עם המשכיר שיוכל להוציאו משם בכל רגע שירצה, ואז נחשב המקום כ'פונדק' הפטור ממזוזה (מנחות מד. ורש"י שם, רש"י מנחות לב; יו"ד סי' רפו).

מה מברכים על גלידה/אייס קפה עם שברי עוגיות?

באופן ששברי העוגיות נמצאים רק מעל הגלידה וניכרים בפני עצמם - יברך רק על הגלידה כיון שהם טפלים אליה, אמנם כאשר שברי העוגיות מעורבים בכל הגלידה - יש לדון שברכתה 'מזונות' מדין 'כל שיש בו וכו'.

וכן הדין באייס קפה ('ברד'), אך אם הוא נוזלי ממש, כיוון שהוא משקה, ברכתו 'שהכל' (אזמרה לשמך גיליון 115).

אדם הנמצא בים האם יכול לברך בבגד ים או שצריך ללבוש בגדים כראוי?

לכתחילה נכון שיהא לבוש בגדים כראוי, אבל במקום הדחק יכול לברך אם הבגד מכסה את הערווה. וצריך שקצות הבגד יהיו מהודקים, וכן חובה להניח כיפה בשעת הברכה (סי' ע"ד ס"ק כ"ב, אזמרה לשמך גיליון 150).

האם מותר לברך בחדר שיש בו ג'קוזי?

בג'קוזי עצמו - אסור, ובשאר החדר - מותר כיון שעיקר המקום הוא החדר ואין לו דין של מרחץ (עי' סי' פד).

המסכם מראש על שכירות צימר בקיץ, ובעל הצימר מבקש מקדמה, האם יש בזה איסור ריבית?

עד 10% משווי העיסקה - מותר להקדים.

מקור: נחלקו הפוסקים האם מותר להקדים מעות לשכירות לפני שנכנסים לגור בה, שכיון שמחיר השכירות יכול לעלות אחר כך, נמצא שבשביל הקדמת המעות שומר לו על המחיר המוזל, ולהלכה יש להקל בזה. אך אם הצימר מושכר לאנשים אחרים בשעת הקדמת המעות (כדרך צימרים שמושכרים כל כמה ימים למישהו אחר), כתב הרעק"א (ב"מ עב:) להחמיר כיון שבעל הצימר לא יכול לתת לו את הצימר היום. אמנם עד 10% משווי העיסקה - מותר להקדים, כיון שסכום זה אינו נידון כתשלום אלא כדמי קדימה, ומותר (תוס' ב"ב פז' ורשב"א ור' יונה שם, ט"ז יו"ד קעו' ס"ק ז', ש"ך בנקוה"כ שם וחדרי דעה שם).

האם מותר לגנוב גוי?

גזל עכו"ם - אסור (חו"מ סי' שמח).

האם יש חובה הלכתית לתת טיפ למלצר במסעדה?

כן, כמנהג המדינה [ואף שיש לדון שהמלצר הוא פועל של בעה"ב, ואין כאן את הדין שכל השוכר פועל הוא על דעת בעה"ב, מ"מ נראה שצריך לתת (עי' חו"מ סי' שלא)].

האם נשים יכולות ללכת לים ולבריכה בנוכחות מציל גבר?

מותר ללכת, אך עליהן להתלבש שם בצניעות.

האם מותר לאבל על אביו ואמו תוך י"ב חודש לצאת לנופש משפחתי?

מותר לצאת לנופש עם המשפחה המצומצמת, אך עם המשפחה המורחבת והחברים אסור, אא"כ יגערו בו אם הוא לא יבוא (יו"ד סי' שפ סע' כה).

אדם שהוריד את הציצית לכמה שעות (כגון שנכנס לבריכה, לים וכד'), האם כשחוזר ולובש צריך לחזור ולברך?

לא יברך (אפי' אם עברו כמה שעות), אלא אם הוריד לזמן ארוך כגון שמוריד בבוקר לאחר התפילה ומחזירה בצהריים (סי' ח' סי"ד, אזמרה לשמך גיליון 168).

האם מותר ללמוד ולדבר בלימוד בים או בבריכה ללא כיפה?

נראה שמותר.

מקור: כתב במ"ב בסי' ב' ס"ק יב' שאסור ללמוד בגילוי הראש, ובשו"ת מהרש"ל סי' עב' כתב שאף שאין איסור בדבר יש לת"ח להזהר שלא ללמוד בגילוי הראש, ובשו"ת זכרון יהודה ס"ס כ' כתב רבינו יהודה בן הרא"ש שטוב שלא לישב בגילוי הראש בשעת הלימוד.

ונראה שבים ובריכה שרבים רגילים לילך בגילוי ראש, מותר גם ללמוד כך, אך רבים מדקדקים גם בים ובבריכה לחבוש כיפה כשאפשר.

אדם שהחליף כיפתו בים עם אדם אחר בשוגג, מה עליו לעשות?

הוא גזל בשוגג, ואם אינו יכול לאתר את הבעלים - ישמור את הכיפה או ירשום את שוויה במקום משתמר עד שיבוא אליה ויאמר לו מי הבעלים.

מקור - קצות החושן סי' כה, חו"מ סי' רסז, תוס' ב"ק ה., תוס' קידושין נה.

האם מותר להיכנס לכנסייה ולמסגד?

אסור להיכנס לכנסייה, ואף למסגד אין להיכנס (יו"ד סי' קמט, סי' קנ ס"א, ר"ן סנהדרין סא, ועי' רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"א, שו"ת הרמב"ם סי' תמח, שו"ת חוט המשולש סי' כח).

האם מותר לצלם שמש וירח?

שמש - אסור לצלם בשלמותה אך חציה מותר. וירח - אסור לצלם בין שלם ובין חסר. אך אין למחות ביד המקלים (יו"ד סי' קמא, אזמרה לשמך גיליון 211).

האם מותר לאכול בחוף ים, בפארק, באוטובוס ובמסעדה, או דהוי אכילה בשוק הדומה לכלב?

אפשר להקל לאכול בחוף, באוטובוס בין עירוני, במסעדה ובמקומות ישיבה שבפארקים, שמאחר וזה מקום ישיבה המיועד לאכילה מסודרת ואנשים רגילים לאכול בו, אין בזה איסור (עיין מעשרות ג, השאם אין בוש לאכול שם, הגדרתו כחצר ולא כשוק).

האם מותר לאדם ללמוד כשיש סביבו נשים בלבוש לא צנוע באופן שאין לו אפשרות להסיט את הראש לשום צד?

אם אינו רואה את הנשים בשעה שלומד אפשר להקל.

כיצד יש לנהוג מבחינה הלכתית במצוות התלויות בזמן במקומות שיש שם 24 שעות רצופות יום/לילה [כגון במדינות סקנדינביה - פינלנד נורבגיה ושוודיה, אלסקה, סיביר, ושאר מקומות שמצפון לחוג הקוטב, וכן באנטרקטיקה, ובחלל]?

למעשה ראוי להימנע מנסיעה למקומות אלו כיון שאין הכרעה מוחלטת בהגדרתם, ובדיעבד מי שנמצא שם יחמיר כשתי השיטות המובאות במקור.

מקור: נחלקו בזה האחרונים - דעת התפא"י (ספ"ק דברכות) שהולכים לפי המדינה שמשם הגיע, ולדבריו נמצא ששני אנשים שיהיו יחד במקום כזה, כל אחד יהיה אצלו יום ולילה בשעות אחרות.

דעת שו"ת רב פעלים (סוף חו"מ קו' סוד ישרים ח"ב סי' ד') שיש לחשוב את היום והלילה ביב' שעות שוות (וההסבר בדבריו - לפי קו האורך בו הוא נמצא יחשב כנגד זה בקו המשווה היכן נמצאת השמש, וזו תהיה השעה אצלו). ויש שהורו לקהילה בטרונדהיים שבנורווגיה שאצלם במשך כמה חדשים בשנה אין להם חושך כלל, שיי"ב שעות משש עד שש הוא יום (והיינו משש שעות קודם חצות היום הממוצע במשך כל השנה עד שש שעות לאחר חצות היום), ואח"כ יי"ב שעות משש עד שש הוא לילה. ויש שחלקו ע"ז מפני ש'לחושך קרא לילה', ובמקום שאין חושך אין שם דין לילה כלל.

והדברים מחודשים, וע"כ אין ליסע למקומות אלו שלא להכניס עצמו לספק בקיום מצות דאורייתא, ובדיעבד אם נמצא שם יש להחמיר גם כדברי התפא"י וגם כהרב פעלים הנ"ל, וכגון שיספור ספירת העומר בלי ברכה פעמיים בזמן שהוא לילה אצלו לפי כל דעה כדי שיצא מידי ספק, ולגבי תפילת שמונה עשרה - יחשוב שיועיל בתורת תפילת שחרית או ערבית או מנחה לפי מה שמחוייב, ולגבי שבת - ישמור לחומרא לפי שני הזמנים.